

06
Ч.

62.

ПРОСВѢТА

285

ЖИТЕ СЪ КИРИЛА
И МЕТОДИЯ.
Цѣна 10 кр.

Рѣкъ 1891.
Книжочка III.

Въ тов. „Просвѣта“ улица Ворменьска ч. 27. можна достати:

I. КНИЖКИ ДЛЯ НАРОДУ.

ff0. Перекотиполе	8 кр.
24. Житє честного чоловіка	10 кр.
25. XII пѣсней о св. Николаю	5 "
26. Якъ ярмаркувавъ Тарасъ	6 "
27. Добре роби, добре буде	7 "
28. Мотыль, читанка для руского народу	10 "
29. Старый Ефремъ, Н. Устїяновича	10 "
30. Що насъ губить, Ст. Качалы	12 "
32. Росказы про небо и землю	12 "
33, 34. Росказы про силы природы, Ч. I. и II. по	10 "
35. Вексель и лихва, наша бѣда	12 "
36. Оповѣданє о житю св. Бориса и Глѣба.	10 "
37. Житє Т. Шевченка	14 "
38. Повѣстки для дѣтей	15 "
39. Що то таке провизорія?	8 "
40. Сестра. Оповѣданє М. Вовчка	5 "
41. Байки Павла Свого	12 "
42. Трийцять лѣтъ тверезости	20 "
43. У пропасть дорога ховзка	18 "
44. Вѣнокъ	8 "
45. Нива	10 "
46. Пасѣвка	14 "
47. О управѣ рослинъ господарскихъ	20 "
48. Про житє	8 "
49. Зоря	12 "
50. 52, 56, 70, 80, Исторія Руси ч. I. 15 кр., ч. II. 13 кр. ч. III. и V. 18 кр., ч. IV. 16 кр.	" "
51. Звѣрята шкѣднїи и пожиточнїи	32 "
55. На досвѣдкахъ	12 "
59. Паша душа въ господарствѣ	25 "
60. Веснянка, читаночка для малыхъ и старыхъ	15 "
61. Децо про здореве	10 "
62. Житє св. Кирила и Методїя	12 "
64. Ленъ и коноплѣ	14 "
65. Мертвецкїи великденъ	8 "
66. Рогата худоба	35 "
67. Житє св. великомучен. и глѣкаря Панталеймона	10 "
68. Помѣчь власна Смэйльса. Часть I.	15 "
71. Про живоплоты и лѣсы	28 "
72. Венямїнъ Франклїнъ	12 "
73. Дрѣбна птиця госпѣдурска	30 "
74. Чимъ люде живїи	10 "
78. Споминки про житє Волод. Барвѣньского	6 "
79. Відкрытє Америки	10 "
81. Про законъ о товариствахъ	10 "
84. Житє св. Евстахїя	" "
89. Исторія Украины: Полуботожъ и Кальнишевскїи	7 "
90. Ставропигїйске Брацтво	16 "
91. Праведный Товїя	8 "
92. Про хованє свиней	30 "
93. Оповѣданє про рослины, О. Степовика	30 "
95. Маркїянъ Шашкевичъ. Про его житє и письма	18 "

ЖИТЕ

ПРОСВѢТИТЕЛѢВЪ СЛАВЯНѢ

СВЯТЫХЪ РѢВНОАПОСТОЛЬНЫХЪ

КИРИЛА и МЕТОДІЯ

Написавъ

ДРЪ ЮЛІАНЪ ЦЕЛЕВИЧЪ.

Друге выдаче.

Коштомъ и заходомъ Товариства „Просвѣта“.

У ЛЬВОВѢ 1891.

Зъ друкарнѣ товариства имени Шевченка

підъ зарядомъ К. Беднарского.

50к

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ 3637 1

„Блаженъ мужъ, бояйся Господа, въ заповѣдехъ восхоцеть его зѣло.“

„Силно на земли будетъ сѣмя его: родъ правыхъ благословится.“ Псал. III.

Передне слово.

Суть и були люде великою славы на свѣтѣ, але слава не у всѣхъ однакова. Однимъ дописало щасте и зробили великй маетки та позбивали тѣлько достаткѣвъ въ свой скринѣ, що имя ихъ сталося голосне въ широкомъ свѣтѣ; другй заяснѣли высокими науками, глубокимъ разумомъ и широкими вѣдомостями, що ихъ передали въ книжкахъ и письмахъ потомкамъ, абы тй ще и по кѣлькасотъ лѣтахъ зъ того богатого жерела науку черпати могли; иншй зновъ войовники, славнй рицарѣ и богатырѣ здобули собѣ голосне имя закровавленнымъ мечемъ въ бояхъ... Але вся тота слава або невелика або и марна. Богачеви завидують, но часомъ и проклинають его, ученого знае тѣлько невеличка дружина людей, а за славою войовника плачуть тысячѣ нещасливыхъ родинъ, вдовиць и сирѣтъ.

Есть однакожь ще инша слава, такъ велична и свята, що еѣ злоба дѣвольска не затьмить. Свѣтитъ она чуднымъ блескомъ чеснотъ христїанськихъ, огрѣвае сердце кожного чоловѣка, що на ню дивить ся, навѣть окаянного грѣшника, пѣдноситъ его зъ упадку

а душу его проводить до вѣры, надѣѣ и любви. Есть то незабута слава тыхъ людей, що почули въ своѣмъ сердцю голосъ Божій, зрели ся добровольно всего, що имъ жите солодкого подавало, а отворили сердце свое тепле для людскости; позабули они за себе а пошли въ широкій свѣтъ, щобы голодныхъ насытити, жаждучихъ напоѣти, темныхъ просвѣтити, погнѣваныхъ поеднати а неукбѣ навчити. Однакожь и такі люде натрафляють на вороговѣ; клевета и зависть кидають ся поганою своєю ѣдею и на ихъ чистѣ, высокій замѣры, бо и чеснота має непріятелѣвъ въ зухвалыхъ грѣшникахъ — але они не устрашають ся, не уступають зъ дороги хосенной дѣяльности и побѣджають всяку злобу своєю невинностію, чистотою и терпиливостію. Такі душѣ готові вже сягнути и за найкрасшимъ вѣнцемъ заслугъ святыхъ мужѣвъ, т. е. готові взяти на себе ярмо апостольскихъ трудѣвъ. Зъ словомъ Божиимъ на устахъ а зъ святымъ хрестомъ въ рукахъ радо идуць они межи поганѣ, проповѣдують имъ Євангеліе правды, наводять на дорогу христіянського закона и выкоренюють невѣрство поганьске.

Такими святыми мужами були оба просвѣтителѣ и апостолы Славянъ святі Кирило и Методій.

1. Молодой вѣкъ святого Кирила и Методія.

Оба братья родили ся передъ тысячу роками въ мѣстѣ Солуни надъ моремъ грецкимъ зъ родичѣвъ чесныхъ, розумныхъ и заможныхъ*). Родомъ були они Греки, але що въ Солуни и въ околици мешкали сумѣшь Греки зъ Славянами, то и оба братья вмѣли вже вѣдъ найраньшого дитинства оба языки, грецкій и славянскій. Святый Методій бувъ зъ нихъ старшій, святый Кирило молодшій. Святый Кирило родивъ ся около р. 827 по Хр., рѣкъ уроджена святого Методія не есть намъ зѣвсѣмъ вѣдомый. Отець ихъ Левъ, бувъ грецкимъ вельможою; вѣнъ научавъ дѣтей своихъ вже змалку страха Божого и правдъ християнскихъ. Що разъ бѣльше дозрѣвали оба святі братья розумомъ и були найкрасшимъ взѣрцемъ для всѣхъ своихъ ровесникѣвъ такъ що до чемного поведения якъ и що до поступѣвъ въ наукахъ. Святый Кирило, — вѣнъ тогды называвъ ся ще Константиномъ а имя Кирила одержавъ доперва передъ смер-

*) Мѣсто тое называло ся по славянски Солунъ а по грецки Тесальоники, а вѣдтакъ Сальоники. Туркѣвъ ще тогды не було въ Европѣ, въ Константинополи (Царгородѣ) панували ще цѣсарѣ грецкій, а церкви обѣ, т. е. всхѣдна и захѣдна або римска, хоть рѣзнили ся, якъ и нынѣ, що до обряду, не були роздѣлені и цѣлый свѣтъ християнскій узнававъ лише одну голову т. е. папу римского яко наслѣдника святого Апостола Петра и яко голову церкви; доперва въ часъ дѣяльности обохъ святыхъ братѣвъ Кирила и Методія розпочало ся нещасливе розъединенє обохъ церквѣвъ.

тію, коли вступавъ въ чинъ монашескій и надягавъ
 рызы чернечі — звернувъ вже въ вѣку молодѣмъ
 на себе увагу великими здѣбностями, глубокимъ розу-
 момъ, вѣрною памятію а при тѣмъ ангельскою добро-
 тою сердца; навѣть укѣнчивши школы не покидавъ
 вѣнъ книжокъ а черпавъ що разъ то глубшій науки,
 де ино можна було, чи у найславнѣйшихъ учителѣвъ,
 чи зъ книжокъ, при чѣмъ ему вѣрна память такъ
 служила, що кѣлька прочитаныхъ книжокъ на память
 вмѣвъ. Слава его побожности и учености рознеслась
 скоро по свѣтѣ и дѣйшла навѣть на двѣрь цѣсарскій,
 такъ що опѣкуны малолѣтного цѣсаря Михаила III.
 спровадили его до столицѣ, щобы разомъ зъ цѣсаремъ
 учивъ ся и ему въ наукахъ проводивъ. Особливо мавъ
 вѣнъ велику охоту выучувати ся чужихъ языкѣвъ
 и тоє приходило ему дуже легко; за для великой
 учености придано ему навѣть прѣзвище любителя
 мудрости, а по грецки филозофа. Одно передане
 про святого Кирила доносить, що той святой мужъ,
 будучи ще въ вѣку молодѣмъ въ дому родичѣвъ, мавъ
 разъ чудный сонъ. Ему снило ся, що передъ него
 припроваджено красно пристроеній дѣвчата солунскій,
 щобы собѣ выбравъ зъ нихъ одну на подругу свого
 жита. Святой угодникъ Божій выбравъ собѣ зъ нихъ
 всѣхъ „Софію“, т. е. мудрѣсть, згадавши на слова
 святого Письма: Нарци премудрѣсть сестру
 тебѣ быти,“ и посвятивъ вже вѣдъ того часу свое
 жите Господу Богу, просвѣчаючи свѣй розумъ що
 разъ бѣльше свѣтломъ науки Христовой и вправляючи
 въ покорѣ свой силы до великихъ подвиговъ, що го
 до нихъ мавъ голосъ Божій покликати. Святой Кирило
 бувъ зъ ласки цѣсарской черезъ якійсь часъ управи-
 телемъ бібліотеки двѣрской въ Константинополи, але

вѣдтакъ подякувавъ цѣсаревѣ за тую гѣднѣсть и оба зъ братомъ вступили потѣмъ въ службу Господа Бога и одержали посвящене на священникѣвъ.

Старшій братъ святой Методій дорѣвнювавъ святому Кирилови такъ що до свѣтла науки якъ и що до чеснотъ сердца. Въ однѣмъ тѣлько була рѣжниця межѣ однимъ а другимъ; святой Кирило хотѣвъ служити Господу Богу подвигами и ширенемъ вѣры християньскои межѣ поганами а святой Методій полюбивъ собѣ жите уединене. Вѣнъ бажавъ замкнути ся вѣдъ свѣта, приняти чинъ монашескій и жити для славы Божои въ молитвахъ и постѣ. Для того зрѣкъ ся вѣнъ скоро гѣдности намѣстника на яку его була ласка цѣсарска вынесла и замкнувъ ся, постригши ся въ черцѣ чина св. Василя, въ монастырѣ на далекѣй горѣ олимпійскѣй, думаючи що тутъ цѣле жите свое для славы Божои проведе. Незадовго поставлено его игуменомъ того монастыря, але не довело ся ему тутъ довго зѣставати, бо въ имя Боже покликавъ его вѣдтакъ святой Кирило собѣ до помочи на поли дѣланиа въ вертоградѣ Христовѣмъ и Методій услухавъ его, помагавъ ему вѣрно и пѣдчинивъ ся смирно молодшому своему и улюбленому братови.

2. Святой Кирило у Сараценѣвъ.

На далекѣмъ Вѣсходѣ и Полудни, въ Азїи и Африцѣ збудували були тогды Могаметане великаньску державу, и куды лише ихъ мечъ сягнувъ, тамъ всюды зникавъ всякій слѣдъ християньства бо ихъ погана вѣра могаметаньска записягла була загладу святой науцѣ Христовѣй. Пануючимъ народомъ въ тѣй державѣ були Арабы, або, якъ ихъ наше передане

называет, Сарацины. Гордый цѣсарь сарацинскій, — у нихъ кажутъ „калифъ“ — завѣзавъ тогда послами цѣсаря грецкаго, щобы выславъ на его двѣрь якихъ проповѣдникѣвъ христїанскихъ, та нехай бы тї стали до бесѣды и переговоровъ зъ его мудрцами, а коли переконаютъ ся, що вѣра могометаньска лѣпша, нехай тогда цѣсарь грецкій и всѣ Греки переходятъ на ихъ вѣру. Цѣсарь выславъ туды святого Кирила.

Святый мужъ заставъ тамошнихъ Христїанъ въ дуже нещасливѣмъ станѣ: ихъ переслѣдували такъ тяжко, що малювали на всѣхъ дверехъ хатъ христїанскихъ вѣдъ улицѣ, якбы на поругу, образъ діавола. „Богъ мешкае въ тыхъ хатахъ,“ сказавъ жалемъ огѣрченый святой Кирило, „для діавола не ма тамъ мѣсця и для того вѣнъ зъ надвору мѣститъ ся. Але въ вашихъ хатахъ и въ вашихъ сердцахъ нема Бога, тамъ діаволь царствуе.“ Колижъ вѣдтакъ ставъ свѣтлый и ученый мужъ, славный зъ сильной и переконуючої вымовы зъ помочю Божю збивати ложной науки невѣрныхъ а переконувати ихъ, що лишѣ одна христїаньска вѣра есть правдива и въ нѣй, тѣлько въ нѣй, спасенїе, засоромили ся поконанїи мудрцѣ бисурманьскїи и зачали наставати на жите того, що имъ нѣсь найвысшу ласку Божу. Святый Кирило вернувъ назадъ до Царгороду а зъ вѣдтамъ перебравъ ся до брата свого въ тишину монастырску на Олимпѣ. Було то въ р. 851 по Хр., отже святой Кирило мавъ тогда заледво 24 лѣтъ.

3. Святой Кирило и Методїи у Хазарѣвъ.

Святї браты жили тутъ въ монастырѣ якїйсъ часъ въ молитвахъ и постѣ, не дбаючи про жаднїи

выгоды и утѣхи, якъ лише про славу Богу и добро душевне та тѣлесне людей, особливо бѣдныхъ, mezi котрыхъ и всео свое добро роздали. Та не тутъ имъ було вѣкувати, воля Божа судила инакше. Передъ лицемъ святого Кирила стали послы цѣсарскій и сказали: „Цѣсарь хазарскій зажадавъ проповѣдникѡвъ христіянскихъ, бо не має нѣкого, хто бы его хотѣвъ просвѣтити. Тобѣ поручає нашъ цѣсарь тото дѣло, бо знає, що лише Ты его годенъ звершити.“

Де ходило о святу вѣру христіянску, тамъ не завагавъ ся святой Кирило анѣ на хвилю: взявши зъ собою брата свого, святого Методія, выбравъ ся около р. 861 по рѡзд. Хр. до краю Хазарѡвъ.

Хазары були народомъ мало просвѣченымъ и належали до племени монгольскаго, до того самого, що и татаре, лише що тыхъ ще тогды въ Европѣ не було. Святой науки Евангелія знали они лише троха а на дворѣ хазарскаго цѣсаря — они величали его „каганомъ“ — знаходили ся и всѣлякї проповѣдники и жидаы, бажаячи кагана и его нарѡдъ перевести на вѣру жидѡвску, и Сарацены, бо тї хотѣли ихъ зновъ навести на свою могомеданьску вѣру. Нарѡдъ той мавъ свою селитьбу на полуднево-всхѡднѡмъ краньчику Европы, почавши вѡдъ моря азовскаго по надъ море Руске (Чорне) и Кавказъ ажъ по море Каспійске, де теперъ вже мешкають по бѡльшой части Русины.

Дѣло було дуже трудне, бо святой апостоль не знавъ языка хазарскаго, а якжежь може пастыръ брати на себе тяжкїй обовязокъ апостолованя, не розумѣючи бесѣды тыхъ, котрымъ иде проповѣдати? Для того задержавъ ся святой Кирило зъ братомъ на граници хазарскаго краю, въ грецкѡмъ мѣстѣ

Херзонѣ, и выучивъ ся тамъ за Божю помочію въ дуже короткомъ часѣ бесѣды хазарскои и жидѣвскои. Ще въ дорозѣ до Херзону лучило ся святымъ апостоламъ, що середъ степу чорноморского напали на нихъ дикі, кочуючі Угры (Мадяры). Они спустили ся були передъ тымъ зъ пѣдъ Уралю на полудне, надъ Чорне (Руске) море и перелѣтали черезъ тѣ степы закимъ ще до нынѣшної Угорщины дѣйшли, де вѣдтакъ вже стало осѣли ся. Святі браты приготовляли ся вже на певну смерть, не ставили хижимъ кочовикамъ опору, але и не просили нѣ благали ихъ о жите лише молили ся безъ перестанку: „Кириѣ елейзонѣ.“ Поглянувши на ихъ святі лица, люті Угры мовѣбы забули на свою дикѣсть, занѣмѣли а вѣдтакъ приступили до нихъ, вѣддали имъ честь и поклѣнѣ и зникли зновъ въ степахъ.

Закимъ ще переправили ся за границу, доконавъ святой Кирило великого и святого дѣла, котре ясно вѣдкрывае намъ тѣ святі чувства, які переповняли христіянську его душу и горячу его любовь до святой церкви и еи божественныхъ переданъ. Въ Херзонѣ умеръ бувъ ще въ першѣмъ вѣку по Хр. смертію мученика другій зъ черги папа римскій святой Климентій и нѣхто вже теперъ не знавъ, де спочивали мощи того Святого, де его святе тѣло тогдышній христіане похоронили. Умоливши ласку Божу и просвѣчене безнастанными молитвами и постомъ и перевѣдавши ся у тамошнихъ жителѣвъ які у нихъ були що до того, переданя, сѣвъ святой Кирило зъ своимъ братомъ, зъ мѣсцевымъ епископомъ и зъ дружиною вѣрныхъ на корабель, доплывъ моремъ до одного островчика и почавъ тамъ копати. Богъ поблагословивъ красному замѣрови, мощи святого Климентія

вѣдшукано. Всѣ присутніи запалили свѣчки, спѣвали пѣснѣ щирои подяки до Всевишняго а святой Кирило пѣднѣсь святїи мощи на свою голову и такъ увѣйшли они на велику радѣсть Херзонцѣвъ до мѣста. Святой апостоль не розлучавъ ся вже нѣколи вѣдъ того скарбу и носивъ его зъ собою въ дальшихъ своихъ апостольскихъ подорожахъ.

И друге дѣло звершило ся удачно. Якъ снѣгъ щезае передъ теплымъ променемъ сонця, такъ утихли и замовкли поганїи бесѣды и науки жидѣвскихъ и сараценскихъ проповѣдникѣвъ передъ жаркимъ словомъ святого апостола, натхненого даромъ Духа Святого. Всѣ, що го чули просвѣтили ся словами правды. „Хто ще не вѣритъ,“ промовивъ въ кѣнци святой Кирило, „нехай каже, а хто вѣритъ, нехай же окрестить ся, бо коли хто не схоче, не моя се буде вина, и самъ здасть за себе справу на страшнѣмъ судѣ.“

По тыхъ словахъ приступили заразъ каганъ и 200 найзнаменитшихъ Хазарѣвъ до Хресту святого а за ними пѣшовъ цѣлый народъ. Великого доконали святїи апостолы дѣла але и богатїи були жнива, а сердце ихъ переливало ся радостею, коли побачили, що Богъ поблагословивъ ихъ подвигамъ, и що спровадили до единого пастыря зъ манѣвцѣвъ и вѣчнои темрявы нове стадо. Каганъ дякувавъ имъ щиро и хотѣвъ ихъ надѣлити золотомъ и всякими дарами, але они не приняли пустой мамоны и просили у него, щобы выпустивъ христїанскихъ полонникѣвъ, котрыхъ державъ у себе въ вязници, и вѣнъ пустивъ ихъ заразъ всѣхъ около 200 на волю.

Пѣсля переданя, яке намъ лишивъ одень зъ ровесникѣвъ и почитателѣвъ святого Кирила и Методїя, давъ Богъ въ часѣ ихъ повороту зъ краю Хаза-

рбвъ чудомъ знати, що свята ласка его спочивае на нихъ. Коли разъ въ сухомъ безводномъ степу, котрымъ домбвъ вертали, жажда ихъ мучила а воды доброй доокола не було, лише одна нетеча зъ гъркою якъ жовчъ водою, що еѣ и до рта годѣ було взяти, помолили ся оба святі мужѣ Господу Богу и вода стала якъ мѣдъ солодка. Въ иншомъ мѣсци въ Криму, натрафили они на погань, що приносили деревьямъ жертвы и думали, що коли бы перестали одного великого дуба почитати, переставъ бы дощъ падати и народъ мусѣвъ бы выгинути. Святый Кирило просвѣтивъ ихъ умы, отворивъ имъ очи а водтакъ взявъ сокиру, приступивъ на вдивовижу всѣмъ присутнымъ до дерева, почавъ его рубати и завѣзавъ до того своихъ товаришѣвъ и самыхъ погань, що зъ боязни и недовѣрчивости нѣмо приглядались, що зъ того буде. Колижъ побачили що имъ ся ничъ злого не стало и що зрубане дерево безъ всякой пѣмсти повалилось на землю, повѣрили въ единого Бога и приняли вѣру християнську.

Оба святі апостолы повернули потѣмъ щасливо до Константинополя, щобы по тяжкихъ трудахъ водпочити.

4. Тогдышнй Славяне.

Та не позволила воля Божа нашимъ апостоламъ и по тыхъ великихъ подвигахъ замкнути ся и жити лише въ молитвахъ въ келіи монастырскѣй, бо не на тое ясны свѣтила, щобы ихъ ховати за очима, але на тое, щобы стояли высоко на свѣчнику и свѣтили блудячимъ путникамъ въ ясномъ блеску. Такимъ блуднымъ народомъ були ще тогды Славяне, що цѣлу всхѣдну половину Европы заселювали. Правда, що

у нихъ не було дикихъ звичаївъ и норовѣвъ и що они не ходили на грабежѣ и розбоѣ, якъ инші народы, а були хлѣборобами, та й жили зъ годѣвлѣ худобы а якъ де то изъ ловитвы, всежъ таки стояли они низько въ просвѣтѣ, не мали жадного письма и кромѣ деякихъ, не чули ще тои науки, що голосить „славу во вышнихъ Богу а на земли миръ...“ Лише тѣ Славяне, що мешкали въ цѣсарствѣ грецкомъ а такожъ Сербы и Хорваты були вже тогды христіянами и то пѣсля грецкого обряду, а всѣ прочі, що мешкали въ нынѣшній Угорщинѣ и Семигородѣ и тѣ що зъ нихъ вѣдтакъ повстали народы рускій, польскій, ческій, якъ и тѣ Славяне, що мешкали ажъ надъ рѣкою Лабою въ сусѣдствѣ Нѣмцѣвъ, були ще поганами. Загаломъ була тогды ще бѣльша половина Европы поганьска, лише Нѣмцѣ, Италіяне, Французы и Англичане, що молилися пѣсля обряду латиньского (римского), и Греки зъ надбалканьскими Славянами, що мали обрядъ всхѣдный (грецкій), — се вже всѣ исповѣдники вѣры Христової, бо въ Ишпаніи розвели собѣ були захожі Арабы вѣру могомеданьску а всьо проче, т. е. Скандинавцѣ, Дунцѣ, Литовцѣ, Чуды и всѣ прочі Славяне кромѣ надбалканьскихъ почитали ще за богѣвъ мары, що собѣ выгадували, або такі идола, що власными руками зъ дерева або зъ чого иншого творили. Нашъ нарѣдъ и нашъ край бувъ до того часу ще розбитый на много дрѣбныхъ племень, неполученыхъ зъ собою нѣчимъ хиба тымъ, що всѣ одною, рускою бесѣдою бесѣдовали и тыхъ самыхъ або подѣбныхъ богѣвъ почитали. Але саме тогды, коли святий Кирило и Методій наvertsали Хазарѣвъ склало ся у насъ велике и дуже важне дѣло: зъ за моря балтицкого надтягнули тогды пѣдѣ

Рурикомъ до Новгорода и до иныхъ мѣсть зъ Скандинавіи чужій Норманцѣ, або Варяго-Руси, zaloжили княжество и зачали загортати подъ себе що разъ то бѣльше земель, надаючи имъ всѣмъ спѣльне, до того часу незнане имя Руси. Вѣра однакъ поганьска не змѣнила ся на Руси, бо и тѣ чужій гостѣ зъ своими дружинами були такожь поганями и не принесли нашимъ предкамъ вѣры христіянської. Русины вѣрували отже, якъ впередъ такъ и дальше въ тыхъ самыхъ богѣвъ, и почитували яко Богѣвъ блѣдый мѣсяць и ясній зорѣ, буйній вѣтры, а бояли ся грѣзного Перуна, що зъ чорной хмары палючі стрѣлы на землю зсылавъ, и знали ще дуже много иныхъ злыхъ и добрыхъ духѣвъ, прикладаючи до всего, що въ природѣ пожиточного або и шкѣдливого бачили, якихъсь добрыхъ або лютыхъ богѣвъ и богинь.

Яке то широке поле, яка плодovита скиба для ревныхъ сѣвачѣвъ, що зайшли бы були на красній цвѣтучі нивы славянскій, выкоренювати кукѣль невѣрства а засѣвати здорове чисте зерно небесной науки. То не дикій Хазары нѣ Сарацены; сей нарѣдь бувъ милый и лагѣдный, отвертый и розумный, сердечный и гостинный.

Теперь прийшла пора и ему просвѣтити ся.

5. Святый Кирило покликаний до Славянъ въ Моравіи.

Саме въ тоту пору зголосивъ ся бувъ до грецкого цѣсаря Михаила III. князь моравскій Растиславъ и просивъ его, щобы ему приславъ проповѣдникѣвъ слова Божого. Княжество моравске було тогды въ великѣй силѣ и могучествѣ: оно займало цѣлу нынѣшну Моравію и тоту часть Угорщины,

що припирає до Моравіи ажъ по Дунай а князь Растиславъ, що володѣвъ надъ тыми просторами займищами зъ свого замку въ Велиградѣ (нынѣшна Девина въ Моравіи) и его братанокъ и наступникъ Святополкъ вмѣли зъ часомъ до узнаня своєї зверхности приневолити такожь Чеховъ и тыхъ Славянъ, що мешкали надъ Лабою и Одрою ажъ по Вислу, коли не ще дальше. Его сусѣдъ зъ полудня, що папувавъ зъ другої стороны Дунаю, доокола озера Болотного*), въ краю, що тогды называли „долѣшною Панонією“, называвъ ся Коцель и бувъ такъ якъ и его нарѣдъ (Словены або Словенцѣ) такожь Славяниномъ. Вправдѣ було вже христіянство въ тыхъ обохъ княжествахъ знане, бо сюды высылали сусѣдній нѣмецкій (баварскій) владыки, якъ н. пр. митрополитъ тогдышній (Адальвинъ або Альвинъ) зъ Зальцбурга и владыки зъ Пасавы и зъ Фрайзингенъ вѣдъ себе проповѣдникѣвъ, та щожъ? Коли собѣ ихъ нѣ тѣ народы славянскій, нѣ ихъ князѣ не сподобали, а то разъ тому, що то були Нѣмцѣ и они не розумѣли нѣ ихъ проповѣдей, нѣ ихъ латиньского богослуженя, а по друге, що не выкоренювали зъ належитою ревностію невѣрства поганьского и забобонѣвъ, и давали невидящому ще народови вѣ всѣмъ пѣльгу. Славяне бажали дѣстати такихъ проповѣдникѣвъ, щобы ихъ научали въ славянскѣй бесѣдѣ, зрозумѣлѣй для нихъ, и щобы були переповнені ревностію до апостольского труда.

Послы Растислава поклонили ся цѣсареві грецкому и сказали: „Нашъ нарѣдъ хотѣвъ бы придержувати ся христіянської вѣры, та не ма у насъ

*) Нѣмцѣ называютъ тоє озеро Plattensee, а Угры Balaton.

учителѣвъ, котрѣ бы могли намъ пояснити законъ Божій въ нашѣмъ языцѣ. Знаемъ добре, що ты оденъ зможешь намъ въ тѣй потребѣ зарадити!“

Комужь мавъ цѣсарь се дѣло поручити, якъ не святому Кирилови и Методію? Тожъ велѣвъ вѣнъ ихъ до себе запросити, а коли прийшли, звитавъ ихъ якъ найсердечнѣйшихъ приятелѣвъ и проговоривъ до нихъ: „Вытайте, милі браты и приятелѣ мой, щосьте тѣлько народа звели на дорогу спасеня; вы есьте славою и окрасою мого панованя. Радбы я все мати Васъ коло себе, щобы у васъ знайти раду и чути науки вашой. Такъ щожъ, инакше Богъ судивъ. Не менѣ разомъ зъ вами проживати, нѣ вамъ по такъ великихъ трудахъ, для славы Божой пѣднѣтыхъ, въ монашескѣй келіи вѣдпочивати. Готовѣть ся на нові труды, на нові подвиги за имя Христове, за вѣру святу! Вы знаете языкъ славянскій, вамъ легко буде проповѣдати святу науку Христову въ славянскѣмъ княжествѣ Растислава, бо проговорите имъ рѣдною бесѣдою до розуму и до сердца, та приведете ихъ до правдивого пѣзнаня, бо такъ якъ теперъ, то они, хотъ хрещені, не выйшли ще зъ темноты.“

Святой Кирило задумавъ ся а вѣдтакъ запытавъ: „Чи мають Славяне які буквы, чи знають они письмо?“ Цѣсарь вѣдповѣвъ: „Мѣй отецъ и мѣй дѣдъ звѣдували ся про тое, але не знайшли у нихъ жадныхъ буквъ.“ „Якжежь“ — каже святой Кирило, — „учити и просвѣщати безъ письма и безъ книжки? Саме слово передзвенить и затре ся, якъ всякій знакъ, що го на водѣ зрѣбити.“

Не досыть отже було завдавати собѣ на плечѣ оденъ хотъ превеликій трудъ апостольского проповѣданя, въ тѣмъ разѣ треба було звершити ажъ три

тяжкій задачѣ, т. е. треба було уложити для Славянъ букввы, вѣдтакъ переводити святе Письмо и богослужене зъ грецкого на славянскій языкъ и тыми буквами списати всѣ тѣ книги, а въ кѣнци треба було проповѣдати самому народови святе Євангеліе и згромадити около себе ученикѣвъ зъ той славянскои землѣ, передати имъ той подвѣйный скарбъ т. е. тѣ святѣ книги, писанѣ на славянскѣмъ языкѣ славянскими бувами, а вѣдтакъ, тую святую науку, котру самъ Спаситель голосивъ, а церковь свята заховала и дальше передала.

6. Три труды святого Кирила для Славянъ.

А. Першій трудъ для Славянъ. Прикладомъ самого Іисуса Христа пошовъ насампередъ святый Кирило на мѣсце уединене, щобы ся постомъ и молитвою приготѣвити до такъ великаньскои задачѣ, умолити ласку Божу и зѣбрати всѣ силы своего духа. Потѣмъ уложивъ тѣ буквы, що становлять нашу азбуку, звану ще и нынѣ его власнымъ именемъ кирилицею и лишивъ вже тымъ однимъ такъ цѣнну и дорогу памятку Славянамъ, що имя его стало ся у нихъ безсмертнымъ, а вдячности для него не затруть нѣ сотки нѣ тысячѣ лѣтъ. — Такъ якъ оденъ и той самый плугъ не придавъ ся до каждой землѣ, такъ и одна азбука не може служити всѣмъ языкамъ и для того выдумали собѣ свою иншу азбуку Жиды, иншу Греки, иншу Римляне а иншу Нѣмцѣ и т. д., наша же кирилица есть такъ добре приновлена до всѣхъ потребъ славянскихъ языкѣвъ, що на каждый окремый звукъ есть и инша вѣдповѣдна ему буква.

Б. Другій трудъ для Славянъ. Маючи вже готове письмо, можна було забирати ся до другого дѣла т. є. до переводу и писаня книгъ, щобы ними Славянъ просвѣщати. Розумѣе ся, що перша наука мусѣла зачинати ся вѣдь вѣры христіянської, а перші книги мусѣли бути церковні и богослужебні, бо пѣсля слѣвъ святого Письма, писаного „начало премудрости страхъ Господень“, а годѣ було зъ добрымъ успѣхомъ проповѣдати Славянамъ святу науку, не подаючи имъ рѣвночасно самого жерела тойжъ науки до рукъ, т. є. самого святого Письма, писаного въ славянськомъ языцѣ, бо инакше заходы ихъ пѣшли бы були такъ марно, якъ тыхъ нѣмецкихъ проповѣдникѣвъ, що вже зъ давна заходили до Моравіи и Паноніи, та мало що вдѣяли. Інші народы якъ Жидаы, Копты, Сирійцѣ, Греки и Римляне, мали вже зъ давна святе Письмо кождый зъ нихъ въ переводѣ на своѣмъ питомѣмъ языцѣ, а для Славянъ зготовивъ доперва святой Кирило зъ помочію святого Методія переводѣ святыхъ книгъ на славянській языкъ. Святой Кирило зробивъ початокъ вѣдь книгъ Нового Завѣта, передовсѣмъ вѣдь чотырохъ святыхъ Євангелій и зачавъ вѣдь Євангелія святого Іоана, отже вѣдь слѣвъ: „Въ началѣ бѣ Слово“, котрыми зачинає ся Євангеліє въ Недѣлю великодну.

Святі апостолы розпочали той переводѣ ще въ Константинополи, передъ своимъ выѣздомъ до Моравіи, але не дожидали, ажъ всьо скѣнчать и задумали, щобы часу не тратити, vybrати ся въ дорогу зъ тымъ, що вже було, а решту переводити въ вѣльныхъ хвиляхъ вже пѣдчасъ самого апостолованя. Такъ отже докѣнчили они переводу святыхъ книгъ Нового

а вѣдтакъ старого завѣта а потѣмъ взяли ся до богослужебныхъ книгъ, передовсѣмъ до святой литургіи (Службы Божой) пѣсля обряда грецкого, зъ початку оба разомъ, а потѣмъ, коли святого Кирила Богъ до себе покликавъ, самъ святой Методій.

Що до языка славянського, на якій святі апостоли всѣ тѣ книги переложили, не знаємо докладно по нынѣшній день, чій вѣнъ бувъ, котрі Славяне нимъ бесѣдували. Нынѣ вѣнъ вже выгасъ, нимъ нѣхто вже не говорить и для того почисляють его до мертвыхъ языкѣвъ. Однѣ учені догадують ся, що тымъ языкомъ говорили тогды Славяне, що мешкали на правѣмъ березѣ Дунаю, недалеко вѣдъ горла той рѣки до моря въ оденъ бѣкъ а по Балканы въ другій, отже тѣ, вѣдъ котрыхъ походять нынѣшній Болгаре, и для того то называють его староболгарскимъ языкомъ; але другі учені не згоджують ся зъ тымъ и кажутъ, що то бувъ языкъ тыхъ Славянъ, що мешкали въ Паноніи (отже въ полуднено-захѣднѣмъ кутѣ нынѣшньої Угорщины, и дальше въ нынѣшній Краинѣ, Каринтіи, полудневѣй Стирії и Истріи), такъ що бы то бувъ языкъ давныхъ Словенцѣвъ. Але менше о тоє, вѣнъ бувъ легко зрозумѣлый и для всѣхъ иншихъ Славянъ, бо коли ще и нынѣ оденъ Славянинъ другого сякъ-такъ зрозумѣти може, то тогды було ще лекше, бо ихъ мовы були ще бѣльше спорѣднені и до себе зближені. Мы нынѣ называемъ его справедливо старославянскимъ або церковнымъ и можемъ его ще и теперъ по тысячу лѣтахъ зрозумѣти, коли н. пр. священникъ въ нѣмъ читає въ церкви Євангеліє.

В. Третій трудъ для Славянъ. Теперъ выправили ся оба святі апостоли до Моравіи. По

дорозѣ вступили на двѣрѣ князя болгарского Бориса, та почали вже тутъ проповѣдати науку христiянську и приготовляти князя и дворянъ до святого Хрещеня а тыхъ зъ народа болгарского, котрiй вже були христiянами, скрѣпили въ вѣрѣ и склонили до постоянности. Зъ вѣдси выбрали ся въ дальшу дорогу, а идучи черезъ самi славянскiй землѣ, пѣзнали ще лучше славянскiй нарѣдъ и розсѣвали межи него слова божои науки. Побачивши, якъ скоро и добре тоє зерно у него приймає ся, полюбили ще бѣльше єго горячою любовiю и збудили у него рѣвне привязане и почитане для себе. Зъ початкомъ року 864 прийшли до цѣли. Що за радѣсть въ Моравiи! Цѣлыми громадами выходивъ нарѣдъ противъ апостолѣвъ, щобы ихъ чимъ скорше побачити и повитати, бо чувъ вже зъ давна про ихъ славу, знавъ, що у нихъ знайде всео добро, потѣху и охорону и тую любовъ, котру самъ Христосъ сердцемъ своимъ освятивъ, и сподѣвавъ ся зъ ихъ рукъ одержати найцѣннѣйшiй дары, т. є. письмо славянскєе и святi книги писанi въ зрозумѣломъ для нихъ въ славянскѣмъ переводѣ. Подаючи имъ святе Євангелiє, сказали они въ вступнѣмъ словѣ до народа: „Услышите Словени вси слово, еже крѣпитъ сердце и умъ“ и почали всюды голосити святу науку. Чудно повело ся имъ дѣло!

Куды лишъ поступали, розсѣвали всюды благословенiє боже, за ихъ стопами розцвitalи ся мѣста и села въ вѣрѣ и просвѣтѣ, мужчины и женщины, старцѣ и дѣти, всео горнуло ся до нихъ, хто нехрещеный, щобы приняти зъ ихъ рукъ хрестъ святой, а хто хрещеный, щобы почувти науки небеснои, и просвѣтити ся. Навѣтъ школы повстали, до котрыхъ

почали ся Славяне горнути, щобы могли навчити ся власного и черпати вѣдтакъ зъ тыхъ святыхъ книгъ, що апостолы для нихъ написали и принесли, воду жита вѣчного. И князь панонскій Коцель навчивъ ся славянського письма и пѣславъ 50 молодыхъ людей зъ свого княжества до школы, założенои святыми апостолами, щобы ся вчили и могли колись бути учителями свого народа. Головнымъ старанемъ святого Кирила и Методія було тоє, щобы виховати коло себе молоде поколѣне, котре бы могло по нихъ въ спадщинѣ обняти урядъ священничій и учительскій, пѣзнавши добре свѣй власный нарѣдъ, рѣдне, пытоме духовенство выповнить щиро високу свою и красну задачу, бо знаючи добре свѣй власный нарѣдъ, подѣлать ся зъ нимъ, якъ рѣднѣй зъ рѣдними, всякимъ добромъ и горемъ и що готове буде за добро своихъ братѣвъ и кровь свою проляти. Тымъ и стало ся, що про латинське давне духовенство край майже забувъ; побачивши свою безсильнѣсть, — позаякъ языка славянського не умѣли, — а зъ другой стороны великѣ успѣхи, якѣ осягнули своими науками святѣ Кирило и Методій, замовкли тѣ священники, а деякѣ зъ нихъ почали ся назадъ до Нѣмеччины выносити. Моравія належала вже вѣдъ тогды до грецкои церкви, але була зъ Римомъ тѣсно сполучена.

7. Клевета на святыхъ апостолѣвъ, ихъ подорожь до Риму и высвячене въ станъ епископскій.

Вже то такъ на свѣтѣ есть и було, що и найневиннѣйшій и найчистѣйшій душѣ мають своихъ клеветникѣвъ и завистникѣвъ, бо Господь Богъ хоче, щобы они власне черезъ тѣ клопоты и нещастя, пе-

решѣдованя и муки набирали бѣльшой силы и сїали яснѣйшимъ блескомъ. Зѣ зависти и задрости, щобы въ тыхъ славянскихъ земляхъ, де проповѣдали нашї святї апостолы, не повстало окреме вѣдъ нихъ независиме епископство, стали нѣмецкї владыки латинскї на нихъ въ Римѣ клеветати, що они оба на ихъ ниву зайшли зѣ чужимъ серпомъ, и вѣдвернули нарѣдъ вѣдъ его правдивыхъ духовныхъ начальникѣвъ и проводирѣвъ; що зневажаютъ святый (латинскї) языкъ а впроваджають до церкви, ба навѣть до Службы Божой якїсь иншї, дикї и варварскї, та що зводять нарѣдъ зѣ правдивои дороги и таке инше. Мудрый чолвѣкъ не дасть нѣколи клеветникамъ послуху, а спершу все розмѣркує, о всѣмъ перевѣдує ся и доконує ся чи и яка въ тѣмъ правда. Папою римскимъ бувъ тогды Николай I, чолвѣкъ глубокого розуму, высокихъ чеснотъ христїанскихъ и ревный заступникъ и покровитель Славянъ. Про великї заслуги и славу обохъ святыхъ братѣвъ довѣдавъ ся вѣнъ не зѣ однихъ вѣры достойныхъ устѣ, но навѣть зѣ листу самого князя Ростислава — и покликавъ ихъ теперь до Риму, але не для того, щобы ихъ судити або карати, але щобы ихъ покрѣпити и потѣшити, святї книги въ славянскѣмъ языкѣ поблагословити, и ихъ самыхъ до дальшого ревного дѣланя заохотити. Апостолы нашї выбрали ся отже на покликъ Отця святого въ р. 867 до Риму. Зѣ собою забрали они мощи святого Климентїя, щобы ихъ въ дарѣ Папѣ и Римлянамъ доручити — и значне число найгѣднѣйшихъ своихъ ученикѣвъ, бо хотѣли просити Отця святого, щобы высвятить ихъ на священникѣвъ, абы мали въ нихъ пѣдпору п помѣчь въ дальшѣмъ апостолованю. Идучи черезъ долѣшну Па-

нонію покрѣпили они по дорозѣ князя Коцела и его паноньскихъ Славянъ въ вѣрѣ и взяли такожъ и зъ вѣдтамъ деякихъ молодшихъ ученикѡвъ зъ собою до Риму для высвяченя.

Наші путники не застали однакожь папы Николая I межи живыми, вѣнъ умеръ еще въ тѣмъ самѡмъ р. 867, а на престолѣ папскѡмъ засѣвъ Адрианъ II, чоловікъ такъ само розумный и чесный и такій самый покровитель Славянъ и любитель правды якъ и его попередникъ. Зъ якоужъ честію принявъ ихъ Папа! Цѣлый нарѡдъ „вѣчного мѣста“ зъ самымъ Папою на чолѣ выйшовъ имъ на зустрічь зъ свѣчками ажъ за брамы, а Отець святыи, принявши мощи святіи зъ ихъ рукъ, назвавъ ихъ найлюбленнѣйшими своими дѣтьми, радостію своею, вѣнцемъ вѣры, славы и чести и короною церкви. Вѣдтакъ впровадивъ ихъ до мѣста, зложивъ мощи святого Климентія въ церквѣ, котра въ честь того Святого вже вѣдъ давныхъ вѣкѡвъ тамъ стояла, а обохъ своихъ достойныхъ гостей взявъ до себе, щобы ся вѣдъ нихъ звѣдати, якъ святе дѣло межи Славянами стоить и щобы ще для духового добра и пожитку того народа, котрый єму зарѡвно на серцю лежавъ, якъ и имъ самымъ, зробити можна. Вѣ довѣдъ своєї правовѣрности и чистоты вѣры зложили они до рукъ Папы приписане святою церквою исповѣданє а Папа поблагословивъ славянскій книги и зложивъ ихъ на престолѣ при самѡмъ гробѣ святого Апостола Петра. Яка то радѡсть мусѣла бути нашимъ апостоламъ, коли имъ Папа казавъ Службу Божу вѣдспѣвати въ славянскѡмъ языцѣ и то при тѣмъ самѡмъ величнѡмъ престолѣ, на котрѡмъ и тѣ книги лежали! Трудъ ихъ не змарнувавъ ся, нарѡдъ

просвѣтивъ ся, а самъ Богъ поблагословивъ дѣло, которе они доконали, и то устами и руками самого начальника церкви и наступника першого апостола, на которого гробъ книги святѣ въ жертву Всевышньому зложили. Засоромленіи клеветники занѣмѣли, ихъ ложь и злоба выйшли на явѣ.

Незабувайможъ и мы Русины о тѣмъ, кому мы маемъ бути вдячнѣи за тѣ святѣ книги въ славянскѣмъ языкѣ, зъ котрыхъ и у насъ наше величье и красне богослужене вѣдправляе ся! Суть то тѣ самѣ святѣ книги, котрѣ уложивъ святой апостоль Кирило при помочи святого Методія, а святой престоль римскій потвердивъ и поблагословивъ, положивши ихъ на гробъ святого Апостола Петра. Памятаймо такожь и о тѣмъ, що и нашъ красный всходный (грецкій) обрядъ бувъ вже Адрианомъ II, отже передъ тысячу роками узнанный за такъ само святой якъ и иншій и що въ пѣзнѣйшихъ часахъ намъ Папы римскій его завсѣгды потверджали и обвѣщали, що вѣнъ есть зъ римскимъ зѣвсѣмъ рѣвнѣи и святой и що его нарушати и змѣняти нѣякъ не вѣльно. Якѣ то слабодушнѣи тѣ люде, що покидають нашъ красный обрядъ, думаячи, що иншій есть бѣльше святой, а якѣ то пѣдлѣ безбожники, що ругаютъ и насмѣвають ся вавѣтъ зъ него! Такѣ христіане гѣршѣи вѣдъ бисурманѣ, ихъ поступоване прокляла церковь вже передъ тысячу роками.

Въ слѣдующихъ дняхъ вѣдправляли нашѣ святѣ апостолы въ Римѣ ще въ иншихъ церквахъ славянске богослужене а два владыки, що находили ся тогда въ Римѣ, высвятили зъ приказу Папы римского тыхъ ученикѣвъ, котрѣ приишли були зъ Кириломъ и Методіемъ зъ Моравіи и Паноніи, одныхъ на священникѣвъ а другихъ на дѣяконѣвъ.

Папа Адріянъ II задумавъ доконати ще одного важного дѣла. Щобы обомъ святымъ братьямъ додати бѣльше поваги и значѣня, и щобы по поворотѣ до Моравіи мали свободнѣйшу руку противъ латинскихъ (нѣмецкихъ) владыкъ, постановивъ святой Отець высвятити ихъ на епископѣвъ. Посвяченя того доконавъ на нихъ самъ 5 сѣчня 869 р. по Христѣ¹⁾.

8. Смерть святого Кирила.

Алежь замѣры людскіи суть иншіи, а незглублена воля Божя судить инакше. Святой Кирило перечувъ свою близьку смерть и почавъ ся на ню прилагоджувати, щобы гѣдно стати передъ Тымъ, у которого нема нѣякой тайны. Прикликавши свого старшого брата, святого Методія сказавъ умираючи: „Разомъ мы, брате, въ однѣмъ плузѣ, якъ пара волѣвъ орали и управляли одну ниву, и отъ, я паду на скибѣ и кѣнчу мои дни. Знаю я, що ты бы радъ зновъ повернути на самоту, до твого монастыря на гору олимпійску, але молю тебе, не вѣходи и не понехай зачатого дѣла, не лишай стада Христового, нашої церкви моравской, що мы еѣ зъ такимъ трудомъ придбали, бо самъ знаєшь, що она має мало прияте-

¹⁾ Такъ якъ мы тутъ подали, голосять однѣ переказы; пѣсля другихъ переказѣвъ одержавъ посвячене епископске лише самъ святой Методій а святой Кирило не принявъ въ своѣй покорѣ той гѣдности, и принявъ лише — и то доперва тогды — чинъ монашескій, при чѣмъ змѣнивъ свое имя Константина на Кирила. Для того то и представляютъ однѣ образы обоихъ братѣвъ въ епископскихъ, — святого Методія навѣтъ въ архіепископскихъ ризахъ, бо зѣоставъ вѣдтакъ, якъ будемъ дальше бачити, архіепископомъ — а другіи представляютъ въ ризахъ лише одного, то еѣсть Методія, а другого, то еѣсть святого Кирила лише въ чернечихъ ризахъ.

лѣвъ а много неприятелѣвъ, котрѣ бы еѣ хотѣли
 зничити и въ свое ярмо втягнути. Продовжай отже
 дальше зачате дѣло а Господь Богъ спасе душу
 твою!“ Потому взнѣсь до неба очи и ставъ молити
 ся за наверненными Славянами: „Господи, Боже мой,
 що сотворивъ еси небо и землю и сотворивъ всео,
 що есть, Ты Господи, що каждого выслушаешъ, хто
 ино Твою святу волю выповняе, выслухай мою мо-
 литву и хорони Твое вѣрне стадо, котрото настав-
 никомъ бувъ я, неспособный и негодный Твоѣй слуга.
 Избави ихъ вѣдъ безбожной поганьскои злобы, що и
 Тобѣ ругае ся. Умножи церковь твою святу, захо-
 вай въ нѣѣ еднѣсть и крѣпи у вѣрныхъ Твоихъ зго-
 ду и миръ. Тобѣ о Боже, вѣддаю я назадъ той на-
 рѣдъ, що Ты его менѣ бувъ поручивъ, хорони его
 силою Твоеи десницѣ, и поставъ его пѣдъ Твоѣй свя-
 тый покровъ, чтобы всѣ разомъ славили и величали
 Отца и Сына и святого Духа.“

По тѣѣ молитвѣ обнявъ вѣнъ думкою всѣхъ
 своихъ вѣрныхъ Славянъ, мовбы пращавъ ся зъ ними,
 попращавъ ся съ всѣми присутными, котрѣ стояли
 доокола его постелѣ въ нѣмѣѣ задумѣ, поцѣлувавъ
 вѣдтакъ послѣдній разъ своего брата, — зѣтхнувъ,
 — звѣсивъ голову и вѣддавъ душу свою святу въ
 руки Того, вѣдъ котрого еѣ взявъ. Вѣнъ умеръ 40
 днѣвъ по высвяченю своимъ на епископа 14. лю-
 того 869. р. по Хр., а 6377 по сотвореню свѣта,
 маючи доперва 42 лѣтъ.

Его святе тѣло хотѣвъ забрати святой Методѣй
 и похоронити на горѣ олимпѣйскѣѣ, бо ихъ мати бла-
 гала, коли вѣдходили до Моравѣи, чтобы въ разѣ
 смерти одного брата, другѣй привѣзъ тѣло его до
 Грециѣи и похоронивъ въ монастырѣ на Олимпѣ. Папа

бувъ зразу збзовилвъ на тоє, колижь нарѡдъ римскій почавъ Адріяна II. и самого святого Методія молити, щобы тѣло такъ славного и святого мужа було въ першѡмъ мѣстѣ Християнства, т. є. въ Римѣ похоронене, приставъ святой Методій и на тоє. Папа призначивъ покѡйному на мѣсце вѣчного спочинку грѡбъ въ церквѣ святого апостола Петра и тутъ зложено мощи. Самъ похоронъ тревавъ по приказу Папы 7 днѣвъ и вѡдбувъ ся пѡсля обохъ обрядѡвъ т. є. грецкого и римского такъ величаво и торжественно, якбы похоронювали самого Папу римского. Тутъ були бы тѣ мощи святой спочивали и по нынѣшній день, коли бы бувъ Папа на прошене святого Методія не казавъ ихъ перенести до церкви святого Климентія, де ихъ зложено близько мощей того Святого, котрый колись святой Кирило въ Херзонѣ бувъ вѡдшукавъ, а вѡдтакъ до Риму зъ собою принѣсъ. Передъ кѡлькома роками отворено той грѡбъ, але знайдено его зъ невѣдомой причины порожнымъ. Не тратьмо однакъ надѣи, що мощи святого Кирила, тота дорога памятка Славянъ, ще вѡдшукають ся.

9. Святой Методій другій разъ въ Римѣ; Адрианъ II. именує его архієпископомъ, его неволя въ Нѣмеччинѣ и увѡльнене зъ неи.

Ще бувъ святой Методій по смерти брата своего въ Римѣ, коли надѡйшли послы князя паноньского Коцела, зъ прошенемъ, щобы йшовъ до нихъ, розпочате дѣло дальше провадити. Святой апостоль не мѡгъ вѡдмовити, бо згадавъ бувъ на послѣдній слова умираючого брата а знавъ до того добре, що коли бы бувъ не вернувъ ся до Паноніи и Моравіи, стадо его було бы пѡшло самопасъ, або бы ся розбѣгло по

кошарахъ тыхъ самозванцѣвъ, що имъ лише о вовну и молоко а не о душѣ ходило. Правда, що дорога передъ нимъ не була цвѣтами выстелена, а терниста, тяжка, и що на него падала теперъ подвѣйна праця, бо треба було самому и дальшій перевѣдъ Письма святого вылагоджувати, и научати свое стадо, але всьо тоє не вѣдстрашувало его, а противно додавало ему ще бѣльше вѣдваги и силъ. Нѣ працѣ, нѣ лютыхъ ворогѣвъ не жахавъ ся святой Методій и выбравъ ся до Паноніи. Зъ собою забравъ вѣнъ листы Папы Адріяна II. до Коцела и до Рагислава; наминавъ въ тыхъ письмахъ обохъ князѣвъ, щобы Методієви були помѣчными и заявивъ, що славянскій языкъ есть до богослуженя и до самой Службы Божой такъ само добрый, якъ латинскій, и що вѣнъ самъ дає святому Методію до дальшого дѣла свое апостольске благословене.

Але вороги святого Методія были близько, а его покровитель, Папа бувъ далеко. Адальвинъ, архіепископъ зъ Зальцбургла, не хотѣвъ признати, щобы святой Методій, яко епископъ, бувъ просто лише вѣдъ Папы зависимый и хотѣвъ доконче его и славянскій краѣ пѣдъ свою верховну власть пѣдхилити. Однимъ покровителемъ святого Методія противъ тыхъ ворогѣвъ бувъ Папа а другимъ князь Коцель. До краю Рагислава не мавъ святой Методій тогды зѣвсѣмъ приступу, бо въ тѣмъ краю лютила ся тогды велика и кровава вѣйна межи Моравянами и сусѣдами ихъ зъ заходу, Нѣмцями. Коцель порадивъ Методію, щобы зновъ пѣшовъ до Риму, представивъ Папѣ, якъ ся рѣчь має и щобы просивъ его о пѣднесене церковной области Славянъ до гѣдности независимого архіепископства. Такъ отже бувъ святой Методій

р. 870 другій разъ въ Римѣ. Папа згодивъ ся радо на тоє представленє, хоть знавъ, що тымъ зразить противъ себе такъ нѣмецкихъ епископѣвъ, якъ и самого нѣмецкого короля, котрый бажавъ, щобы Славяне въ справахъ свѣтскихъ и духовныхъ були вѣдъ Нѣмцѣвъ зависимй. Архієпископомъ именувавъ Адріянь II. самого святого Методія и выславъ его яко митрополита назадъ до Паноніи въ тѣй певнѣй надѣѣ, що Адальвинъ не буде вже теперъ собѣ надъ святымъ Методіємъ жадного старшенства и верховной власти присвоювати, позаякъ оба мали рѣвну т. е. архієпископску гѣднѣсть.

Хто бы ся бувъ сподѣвавъ, що по такъ многихъ доказахъ доброи волѣ, ласки и опѣки святого престола римского для Методія и славянського богослуженя поважать ся ще епископы переслѣдувати тогожь апостола, и то ще бѣльше, якъ перше, и що ставляти будуть его апостолованю безконечнй перешкоды и трудности? А такъ дѣйстно було. Слово Христове було у нихъ тѣлько на устахъ, а дѣла ихъ були поганй и нечеснй. Дарма, що святой Методій сїявъ повнымъ блескомъ невинности и чистоты, дарма, що стоявъ крѣпко за свой и своего народа права, якъ тверда опока противъ вихрѣвъ и фаль морскихъ, — вѣнъ мусѣвъ великѣй силѣ ворогѣвъ своихъ тѣлесно улягчи. Латинскй владыки осмѣлили ся ставляти его неправно и силомѣцю передъ свѣй судъ, зневажили его на тѣлѣ и втрутили наконецъ до вязницѣ, де вѣнъ поневоли три лѣтъ перебути мусѣвъ. О святй и величнй душѣ, що поносять такй жертвы для святой справы и для добра ближнихъ! Вѣдъ когожь належить ся имъ наибѣльша вдячнѣсть и честь, якъ не вѣдъ Славянъ отже и вѣдъ насъ Русинѣвъ, за тую крѣпку оборону

нашого святого богослуженя, нашего славянського (церковного) языка и обряду? Чижь не могли оба ти мужѣ въ выгодахъ и роскошахъ споживати въ Солуни середь своихъ родынъ наслѣдженіи по вѣтцю добра, а навѣть чи не выгѣднѣйше було бы святому Методію жити и молити ся Богу въ улюбленѣй келіи олимпійского монастыря? нѣжь зносити въ краяхъ славянскихъ такі пакости и переслѣдованя?

Святыи Методій стративъ бувъ всяку помѣчь, бо на самого Папу спали саме тогды иншіи несподѣваніи, тяжкіи, клопоты и вѣнь вмеръ заразь по тѣмъ, князь Коцель попавъ ся въ пѣдданство нѣмецке, а въ Моравіи зрадивъ лукавыи князь Святополкъ славного князя и своего доброго стрія Рагислава, засѣвъ вѣдтакъ самъ на престолѣ и збратавъ ся зъ нѣмцями, спѣльниками тои поганой зрады.

Але гогось невинного мученика дѣставъ ся зъ темной вязницѣ до ушій нового Папы, Ивана VIII., що засѣвъ по смерти Адрияна II. на престолѣ римскѣмъ. Той выславъ одного зъ своихъ италійскихъ владыкъ, Павла зъ Анконы, до нѣмецкого короля и до Святополка, щобы имъ заказавъ въ чѣмъ небудь противъ паноньской митрополи и противъ самого святого Методія выступати а нѣмецкимъ владыкамъ наказавъ въ сей часъ выпустити святого Методія на волю, и кинувъ навѣть на нихъ тяжку клятву. Въ листѣ до нихъ докоряе ихъ тыми словами: „Вы ставили передь свѣй судь безъ Папского позволеня епископа, пѣсланого святымъ престоломъ римскимъ, кинулисте его до вязницѣ и били по лици; вѣдтакъ усунулисте его вѣдъ святого его уряду, хотъ вѣнь кѣлька развѣ листовно и черезъ послѣвѣ до римского престола вѣдкликувавъ ся. Тое всео укывали вы

и таили, а тымъ заслужилисте, щобы васъ що-найменше на такъ довго зъ уряду усунути, якъ довго держалисте святого Методія въ вязниці, а то тымъ бѣльше, що тую зневагу и неправнѣсть учинили вы архієпископови, а архієпископа може лише святий престоль судити.“

Потѣмъ обнявъ святий Методій зновъ свѣй высокій урядъ.

10. Нові клеветы пилатникѣвъ на святого Методія. Соборъ въ Римѣ р. 879 по Хр.; третя подорожъ святого Методія до Риму.

Нашъ святий апостоль мавъ теперъ певну надѣю, що злоба его противникѣвъ вже на завсѣгды занѣмѣла и впрягъ ся зновъ зъ дивною ревностію до того самого плуга на нивѣ Христовѣй, въ котрѣмъ вѣдѣ смерти брата такъ тяжко горювавъ. Та занѣмѣла на часокъ справдѣ тота злоба, але лише занѣмѣла, а не угасла; тлѣла она, якъ придушеный огонь въ попелѣ, щобы справити ще бѣльшу пожогу. Неприятелѣ святого мужа придумували, зрѣбити новий приступъ на невинного, але же бачили, що ему нѣчого вдѣяти не зможуть, поки самъ Папа римскій его боронити буде, тожъ урадили, вѣдвернути хоть бы и дѣявольскими средствами Ивана VIII. вѣдъ него. Выступили отже передъ престоломъ римскимъ зъ тяжкими зажаленями на Методія и клеветали, що вѣнъ учитъ ложну науку, не таку, якъ свята церковь учити наказує, и що власне для того впровадивъ языкъ славянскій до церкви, щобы свою ложну науку передъ ними, правѣрными, затаити. Нехай же святий Отець, благали они въ Римѣ, закаже тому апостолови проповѣдати и вѣдправляти богослужене по славянски,

та нехай вѣнъ проповѣдує въ тѣмъ языцѣ, що они, то заразы запримѣтять они блудну его науку. Языкь славянскій, такъ казали тѣ клеветники, есть простой, неокресаный и варварскій а впроваджати его до богослуженя, есть навѣтъ грѣхомъ, бо языкомъ церковнымъ може бути лише оденъ зъ тыхъ трохъ, въ котрыхъ колись то казавъ Пилать положити надпись надъ розпятьмъ Иисусомъ Христомъ на хрестѣ, отже або еврейскій (жидѣвскій), або грецкій, або римскій.

Закидъ що до блудной науки бувъ въ найвысшѣмъ степени пѣдлый, але и тяжкій, бо коли бы бувъ правдивый, належало бы було святого Методія зъ его высокого уряду скинути и наибѣльшою церковною клятвою наложити: що же до закиду о трохъ языкахъ Пилата, за для котрого тыхъ клеветникѣвъ Пилатниками названо, то той бувъ бѣльше дивный и дитинный, обчислений на легковѣрнѣсть и нерозумъ людей непросвѣченыхъ, бо рѣчь ясна, що Пилать не потребувавъ на хрестѣ класти надписи славянскои, коли нѣ въ Єрусалимѣ, нѣ въ цѣломъ краю жидѣвскѣмъ жадныхъ Славянъ не було, а надпись жидѣвску, грецку и римску давъ Пилать для того, бо въ тѣмъ краю мешкали лише Жиды, Греки и Римляне. Що церковь свята тыхъ хитрыхъ доказѣвъ що до трохъ языкѣвъ нѣколи не приймала, посвѣдчивъ и удовѣднивъ самъ святой Методій тымъ, що таяжь церковь вже зъ давенъ-давна позваляла для всѣлякихъ народѣвъ въ ихъ рѣдныхъ языкахъ проповѣдати святу вѣру, и вѣдправляти богослужене, якъ н. пр. въ перзкѣмъ, вѣрменскѣмъ, иберійскѣмъ, коптійскѣмъ и иныхъ на Выходѣ а въ готицкѣмъ языцѣ на заходѣ.*)

*) Въ новѣйшихъ часахъ впроваджено для Румунѣвъ (Волохѣвъ) языкъ румунскій (волоскій) до богослуженя.

Що до тої точки не було бы отже святого Методія стояло багато труду, щобы оборонити языкъ нашъ церковный, але закидъ ложной науки занепокоевъ Папу Ивана VIII. тымъ бѣльше, що и лукавый Святополкъ прилучивъ ся до неприятелѣвъ святого апостола, и выславъ такожь зъ своєї стороны посла до Папы, щобы его передъ престоломъ римскимъ обвинити! Папа заколебавъ ся, вѣнъ припускавъ вину и не припускавъ; чижъ можна було сподѣвати ся, щобы святой Методій спроневеривъ ся тѣй присязѣ на исповѣдане вѣры, котру бувъ въ Римѣ р. 869 зъ святымъ Кириломъ зложивъ? На разѣ рѣшивъ Папа такъ, щобы святой Методій занежавъ вѣдправляти богослужене и проповѣдати по-славянски, закимъ въ тѣй справѣ добре ся не роздивить и поки не рѣшитъ еѣ остаточно.

Сей ударъ бувъ найтяжшій, якій лише на святого Методія спасти мѣгъ; лише Богъ оденъ знае, що нашъ апостоль тогды вытерпѣвъ. Але вѣнъ не упавъ на духу, не стративъ вѣдваги; чимъ тяжшій спадали на него клопаты и переслѣдованя, тымъ бѣльше виявлявъ вѣнъ силу духа. Вѣнъ вѣдправлявъ и научавъ дальше, якъ впередъ, по-славянски але не наукѣръ Папѣ римскому, но для того, бо знавъ, що ему удасть ся легко переконати Отця святого, якъ ложній були закиды Пилатникѣвъ и его неприятелѣвъ, а по друге видѣвъ вѣнъ, яку велику шкоду бувъ бы учинивъ своему улюбленому стаду, якъ дуже бувъ бы заколебавъ самъ вѣру своихъ Славянъ и якій неспокѣй бувъ бы на нихъ напровадивъ, залишаючи тое, що они були полюбили и до чого були навыкли.

Въ р. 870 вѣдбувавъ ся синодъ въ Римѣ (соборъ епископѣвъ пѣдъ начальствомъ самого Папы).

Туды выбравъ ся и святой Методій, щобы ся оправдати и цѣлу справу выяснити якъ належить.

Прибувши до Риму вѣдвидѣвъ вѣнъ насампередъ гробы апостольскій и моливъ ся при святыхъ мощахъ горячо до Бога за свое славянске стадо. Потѣмъ пѣшовъ до Папы, щобы ему вѣддати честь и поклѣнъ и выяснити всѣ тѣ sprawy, котры облуднѣ клеветники представили були Папѣ въ такѣмъ свѣтлѣ, мовбы то въ Моравіи и Паноніи чиста вѣра була святымъ Методіємъ скаламучена. Колижъ ставъ на синодѣ посередъ поважного згромадження архипастирѣвъ церкви Христової и коли передъ ними въ святѣмъ одушевленю розкрывъ свою святу душу и ангельске свое сердце, розвѣяла ся мрака недовѣрчивости и сомнѣваня вѣдъ разу, мовъ тѣ густѣ туманы передъ яснымъ сонцемъ. Всѣ присутнѣ и самъ Папа пѣзнали, що се Божій посолъ, що межи ними стоявъ, и що зъ устъ его лише солодка наука чистой вѣры христіянскої плынути може. Вѣдтакъ зачавъ святой Методій бесѣдувати про тѣ безпѣдставнѣ закиды триязычныхъ Пилатникѣвъ и выказавъ, що такъ, якъ вже псаломникъ, царь Давидъ словами: „Хвалите Господа вси языци, похвалите его вси людіе“ (Псаломъ 116, 1.) вzywавъ всѣ народы, щобы всѣ своими языками Бога хвалили и ему пѣснѣ спѣвали, що такъ само навчае святе Письмо старого и нового завѣта въ многихъ иншихъ мѣсцяхъ.*) Богъ, що сотворивъ всѣ языки, хоче, щобы его въ всѣхъ тыхъ языкахъ величати и ему славу приносити. На закидѣ, будьто бы

*) Такъ и. пр. Псалмы: 95, 1; 97, 4; 65, 4; 116, 1; 150, 5. — Еванг. св. Іоана 17, 20 — 21; Мат. 28, 18 — 19; Марка 16, 15 — 16. Мат. 23, 13. Луки 11, 52. — Ап. Павла ко Кор. 1, 14, 4, 1, 14, 39 — 40; ко Фил. 2, 11.

славянскій языкъ бувъ простой и неспособный до молитовъ и до Службы Божой, сказавъ святой Методій на томъ синодѣ такъ: „Не вѣрте, братья въ Христѣ, тымъ клеветникамъ, бо щожь они можуть о томъ языцѣ говорити, коли самі его не знаютъ, не вѣрте тымъ словамъ, що ихъ зъ сердца выпхали пристрасти и зарозумѣлѣсть. Я знаю той славянскій языкъ: есть вѣнъ богатый и красный и не уступае першенства жадному иному на свѣтѣ а кобы лише Господь давъ ему пскѣй и миръ, дѣйде вѣнъ до досконалости грецкѣго и римского явика. Мы оба зъ поклѣйнымъ братомъ моимъ перевели на языкъ славянскій Письмо святе и книги литургичнѣй, и переконали ся въ Господѣ, що вѣнъ вже нынѣ придавъ ся зѣвсѣмъ до того високого званя, до якого его Богъ и добро славянскихъ народѣвъ назначили. Знайте ще братья и тое, що Славяне увыкли вже до того языка такъ дуже, що нѣякъ бы собѣ его выдерти не дали. Взяти тому народови той языкъ зъ устъ при службѣ Божѣй и всѣхъ иншихъ богослуженяхъ и пѣсняхъ, значило бы тое, що самому вѣру ему зъ душѣ выкоренити.“ На томъ синодѣ були такожъ деякѣ славянскѣ владыки зъ Болгаріи и Дальмаціи; тѣ знали такожъ славянскій языкъ и посвѣдчили передъ цѣлымъ зборомъ: „Всѣо тое есть правда, самъ Господь говорить его устами а сердце его брата Кирила вѣдбывае ся въ той бесѣдѣ. Мы такожъ такъ пересвѣдченѣй и потверждаемъ всѣо, що апостоль Моравянъ о славянскѣмъ языцѣ говоривъ.“

По томъ всѣмъ не вѣдтягавъ ся Папа Иванъ VIII. выдати слѣдующе заявлене для цѣлого свѣта: „*Що-до славянского языка, уложенного Константиномъ филозофомъ (святымъ Кириломъ), въ котрѣмъ то языцѣ слава*

Божя ся голосить такъ, якъ ся належить, то мы его справедливо похваляемъ и наказуемъ, щобы въ тѣмъ языцѣ хвалу Господа нашего Иисуса Христа и его дѣла проповѣдати, бо законъ велить намъ не тѣлько въ трохъ, але въ всѣхъ языкахъ Господа славити. Такожъ не противить ся чистой науцѣ и вѣрѣ, свѣвати Службу Божу въ славянскѣмъ языцѣ або читати Евангеліе и чтенія зъ старого и зъ нового завета въ добрыхъ переводахъ и вѣдѣвати часы церковній, бо Той, що сотворивъ тамтѣ три языки, жидѣвскій (еврейскій), грецкій и римскій, Той сотворивъ и всѣ инші на свою честь и славу.“*)

Тоє рѣшене Папы римского, выдане и обвѣщене цѣлому свѣтови передъ 1000 роками намѣсникомъ Христовымъ, есть для всѣхъ Славянъ, особливожь для насъ Русинѣвъ дуже важне и цѣнне, бо надало нашому церковному старославянскому языкови таку честь и святѣсть, що всяка клевета, всяке понижене его есть не то пѣдлотою але навѣтъ тяжкимъ грѣхомъ передъ Богомъ, церквою святою и всѣми вѣрными людьми. Суть вправдѣ и нынѣ ще декуды Палатники, що зъ насмѣшками говорятъ о тѣмъ поважномъ и святѣмъ языцѣ, на котрѣмъ бѣльша часть Славянъ вѣдѣ тысячи лѣтъ молить ся Богу и на котрѣмъ ихъ священики вѣдѣ тѣлькожь лѣтъ приносять Найсвятѣйше Тѣло и Кровь Христову Всевышньому Богу въ жертву, суть и такі, що легковажать ба и ненавидятъ нашу кирилицю, тую азбуку, зложену свктымъ Кириломъ,

*) Въ р. 1880 обходила цѣла Славянщина торжественно тысячулѣтній роковины того славного рѣшеня Папы Ивала VIII-го до нашего церковного языка.

але на нихъ тяжить тая клятва, кинена вже тогды устами Папъ римскихъ Адріяна II. и Ивана VІІІ. *)

Великій блудъ учинивъ тогды моравскій князь Святополкъ, що просивъ у Папы о одного латиньского епископа. Иванъ VІІІ. волиивъ его волю, высвятивъ одного Нѣмця Віхінґа на владыку и призначивъ ему мѣсто Нітру въ моравскѣмъ княжествѣ (положене вже въ нынѣшній Угорщинѣ) на резиденцію. Хоть Папа приписавъ, щобы той владыка бувъ пѣдъ рукою святого Методія, яко архіепископа и митрополита, всежь таки стало ся тоє вѣдтакъ жереломъ новыхъ клопотѣвъ и мукъ для нашего святого апостола, бо Віхінґъ ставъ вѣдъ разу въ таборѣ неприятелѣвъ его, а своєю злобою, якъ заразъ побачимъ, може ще ихъ перевышавъ. Папа выславъ рѣвночасно письмо и до вѣрныхъ Христіанъ, що переконавъ ся о правѣрности святого Методія и що потверждае его архіепископску гѣднѣсть рѣвно якъ и права его митрополіи на вѣчній часы — а друге подѣбне письмо выславъ до князя Святополка и вѣзвавъ его, щобы Методієви бувъ вѣ всѣмъ помѣчнымъ и щобы покрывавъ его передъ злобою неприятелѣвъ. Зверхъ того позволивъ Папа Святополкови на власне его жадане, щобы ему священникъ при Службѣ Божій спѣвавъ святе Евангеліе въ двохъ языкахъ, т. е. и славянскѣмъ и латинскѣмъ.

*) Що до кирилицѣ рѣшивъ ще Адріянь II.: „Коли бы што поважисъ ся еговорювати съ насъ инакше и легковажисъ буквы вашого языка, нехай буде выключеный зъ єдности церковной.“

11. Дальші подвиги святого Методія и нові прикристи. Его смерть.

Вѣнцемъ славы увѣнчаний и очищенный вѣдъ всѣхъ клеветъ, вернувъ святой Методій назадъ до Паноніи и Моравіи mezi своихъ улюбленихъ Славянъ. Вѣнъ думавъ, що вже теперъ не буде нѣхто на него невинно ворогувати и спиняти его въ дальшѣмъ апостолованю. Але не такъ то легко выдерти зміѣ дьявольскѣи ей їдке жало; вырвешъ одно, а вырасте натомѣсть десять. Отъ що стало ся: Замѣсть правдивого письма Ивана VIII., о котрѣмъ мы выше споминали, появило ся зѣвсѣмъ инше, а въ тѣмъ було нѣбы вѣдъ Папы написано такъ: „Мы переконали ся въ Римѣ, що Методій вчивъ справдѣ ложну науку, але вѣнъ вѣдкликавъ еѣ вже и обѣцявъ поправу, для того задержуемъ его ще на архіепископствѣ, але заказуемъ ему разъ на все вѣдправляти богослужене по — славянски, а епископови Віхингови поручаемъ, щобы мавъ надзѣръ надъ нимъ.“ Святой Методій зачудувавъ ся, зѣ вѣдки и якъ тое стало ся, и вѣднѣсь ся до князя Святополка, щобы той пѣсля приказу папы взявъ его въ оборону передъ новою напастію. Але якъ дуже мусѣвъ вѣнъ здивовати ся, и якъ тяжко его мусѣло заболѣти, коли побачивъ, що и тото письмо, яке мавъ князь въ своихъ рукахъ, було такожъ таке саме, неправдиве. Щожъ мавъ святой Методій робити, кого мавъ о помѣчь просити, якъ не своего покровителя, самого Папу? Слѣдство выказало, що то самъ Віхингъ правдивіи письма бувъ знищивъ а пѣдсунувъ тѣи ложній, сфалшованіи!

Иванъ VIII. написавъ отже 23. Марта 881 до святого Методія листъ, де запевняе, що его любить, якъ найдорожшого своего сына, посвѣдчае, що тѣи

письма не суть его, а сфалшовані, и выражае глубокой свѣй и щирый жаль, що апостоль тѣлько кривдѣ и переслѣдованѣ зносити мусить. Въ кѣнци заохочуе его, щобы выдержавѣ и не знеохочувавѣ ся до святого дѣла, бо зѣ такихъ прикростей и хлопотѣвъ треба ся радше тѣшити, нѣжѣ ся ними смутити; якъ бы воля Бога и незглубленный Его допустѣ не зсылавѣ на насѣ тяжкихъ мукъ, не могли бы мы нѣякихъ великихъ заслугъ около церкви и вѣры Христовой положить. Въ кѣнци заповняе Папа святого Методія, що винного Віхинга покличе до Риму на судѣ и укарае. И справдѣ завѣзавѣ его Иванѣ VIII. передѣ себе, але той не услухавѣ, и не явивѣ ся зѣвсѣмъ передѣ Папою, бо числивѣ на тое, що святой Отець, загроженный тогды крайно Арабами (Сараценами) въ самѣмъ Римѣ, не буде мати часу тою справою займати ся а зѣ часомъ на ню и забуде. Поки-що кинувѣ самѣ святой Методій на лукавого Віхинга клятву.

Ще чотыри роки проживѣ по тѣмъ нашѣ апостоль. Послѣдній тѣ лѣта сплывали для него вже спокѣйно и погѣдно середѣ дальшой працѣ и безперестанныхъ трудѣвъ на плодovitѣй славянскѣй нивѣ. Самѣ Святополкъ опамятавѣ ся и бувѣ вже вѣдѣ тогды его щирымъ приятелемъ и покровителемъ. Въ тѣмъ то часѣ появивѣ ся передѣ нимъ хоробрый ческій князь Борживой и принявѣ зѣ рукъ его разомъ зѣ своею жѣнкою Людмилею и зѣ своими вельможами святе хрещене, по чѣмъ славянскѣ письмо и богослужене почали розширяти ся такожѣ и въ Чехахъ и въ иншихъ земляхъ просторои моравской державы. Мило було тогды святому Методіеву згадати на давній лѣта, коли ще оба зѣ братомъ славянску ту ниву управляли, мило було имъ бачити и стадо вѣрныхъ и про-

свѣченыхъ, и ту спору громаду учениковъ, що ся до него горнула, якъ дѣти до вѣтца, а надъ всьо мило було поглянути на церковь моравску, нимъ и єго покѣйнымъ братомъ заложену, якъ ся она вже тогды въ чудномъ блеску красувала.

Але прийшовъ часъ, коли єго Богъ мавъ покликати до себе. Въ цвѣтну недѣлю року 885 по Хр. дня 4. Цвѣтня згромадило ся нечислене множество народа до церкви престольной въ Велиградѣ; самъ святыи Методій вѣдправлявъ Службу Божу и промовивъ послѣдній разъ до своихъ вѣрныхъ. Въ тѣй передсмертнѣй проповѣди наминавъ вѣнь своихъ, щобы крѣпко и постоянно выдержали въ вѣрѣ, щобы ся не того бояли, що тѣло забиває, але радше того, що губить душу и провадить єѣ до вѣчной погибели, наминавъ ихъ дальше, щобы були сполучені въ вѣрѣ, щобы свое любили и нѣкому кривды не чинили. Вѣдтакъ проповѣвъ годину своєи смерти, котра мала третого дня по тѣмъ наступити, поблагословивъ князя, духовенство и народъ и сказавъ до всѣхъ: „Не вѣдступайте мене, дѣти, черезъ три дни!“ Третого дня по тѣмъ, т. є. въ великій вѣвторокъ, 7. Цвѣтня 885 р. по Хр. а 6393 р. по сотвореню свѣта похиливъ голову, сказавъ слова Спасителя, коли висѣвъ на хрестѣ: „Боже, въ руки Твоєи передаю духъ мѣи!“ и скѣнчивъ въ Велеградѣ въ Моравіи святе свое жите на рукахъ священниковъ. Нечисленне множество народа вѣрного згромадило ся на сумный обрядъ похоронный, всѣ плакали за добрымъ пастыремъ и учителемъ: мужчины и женщины, вельможѣ и селяне, богатіи и бѣдніи, вѣльнїи и невѣльнїики, вдовицѣ и сироты, краєне и чужїи, здоровїи и слабїи, бо всѣ знали, що стратили того, до котрого вѣдносили ся слова святого

апостола Павла: „Всѣмъ быхъ вся, да всяко спасу.“ Владыкою бувъ святой Методій лѣтъ несповно 17; ученикѡвъ лишивъ по собѣ около 200, зъ тыхъ найзначнѣйшй були Гораздъ, Климиъ, Наумиъ, Ангеларъ и Савва. Гораздъ, родомъ Моравянинъ, бувъ наулюбленѣйшимъ его ученикомъ, его бувъ святой Методій назначивъ на своего наслѣдника. Одною потѣхою тыхъ сирѡтъ була, якъ каже одинъ его житеписецъ, тая певнѡсть, що святой Методій, охороняючи вѣру и дожидаючи вѣнца справедливости закѣничивъ славно свое жите, а що Богъ его надъ всѣхъ любивъ, то пришовъ для него часъ спокою и вѡдпочинку по тяжкихъ дняхъ горя и переслѣдованъ, часъ нагороды по великихъ трудахъ и подвигахъ.

12. Прославлене славянскихъ апостолѡвъ Кирила и Методія.

Въ кѡлька лѣтъ по смерти святого Методія пришовъ часъ упадку княжества моравского, а тымъ самымъ и митрополіи славянской. На Святополка напавъ зъ Заходу нѣмецкій король и цѣсарь Арнульфъ и покликавъ собѣ до помочи зѡ Выходу дикихъ поганьскихъ Угрѡвъ (Мадярѡвъ), котрй пришовши около р. 892 зъ надъ Чорного моря до нынѣшньої Угорщины, почали Славянъ, що тамъ мешкали, мечемъ и огнемъ нищити и выкоренювати, чтобы могли самй тамъ осѣсти. Такъ стали ся они дуже грѡзными сусѣдами Моравіи; покижь еще Святополкъ живъ, боронивъ своихъ границъ хоробро, але коли по его смерти (894) почали его дѣти межи собою сварити ся, упало и зникло могуче того колись княжество безъ слѣду. Розсыпали ся гордй замки

въ розвалины, священникѣвъ позабivano, церкви побу- рено и гробова тишина залягла на широкихъ просторахъ, открытыхъ руиною. Ученики святого Методія порозбѣгали ся по далекихъ свѣтахъ, бѣльша ихъ часть схоронила ся зъ славянскими святыми книгами ажъ до Болгаріи, инші зайшли до тыхъ Славянъ, що стояли пѣдъ скептромъ наслѣдникѣвъ грецкого цѣсаря Василя I. (867—886 по Хр.), котрый бувъ такожь походженя славянського, и ширили славянське богослужене въ Истріи и Дальмаціи.

Коли всео тое зважимъ, насувае ся мимохѣтъ гадка, що Богъ въ незглубленѣй своѣй добротѣ забравъ нарокомъ святого Методія зъ сего свѣта до себе ще передъ тымъ часомъ, щобы вѣднъ не бачивъ того сумного упадку и хвилевої заглады своєї церкви, и щобы ему тую тайну вѣдкрити доперва тамъ, де кожде зерно спочивае въ руцѣ вѣчного Отця, поки не дозрѣе, бо у него тысяча лѣтъ не значить за одну хвилю.

Славянське богослужене и славянскій святій книги приняли инші Славяне зъ рукъ ученикѣвъ святого Методія; и такъ Болгаре ще р. 886, вѣдтакъ Сербы, а вѣдъ Болгаръ дѣстали ся они сто лѣтъ пѣзнѣйше зъ накладомъ такожь до нашихъ прародичѣвъ, Русинѣвъ, коли р. 988 нашъ кѣвскій князь Володимиръ Великій принявъ вѣдъ Грекѣвъ христіянство и коли охрестивъ себе и цѣлу Русь.

Зъ часомъ перевели деякі Славяне, що належали до церкви латиньскои и свое латинське богослужене на славянскій языкъ, якъ на примѣръ Хорваты въ Истріи и Дальмаціи, де до нынѣ ще въ декотрыхъ мѣсяхъ вѣдправляе ся служба Бога пѣсля римского обряду, але въ тѣмъ самѣмъ

языцѣ, въ котрѣмъ и наша Служба Божа пѣсля грецкого обряду вѣдправляе ся. Черезъ якийсь часъ задержавъ ся той церковный языкъ въ римскѣй церквѣ и въ Чехахъ, але лише въ деякихъ мѣсяцяхъ, якъ на примѣръ въ ческомъ монастырѣ въ Саджавѣ, де въ такой способъ вѣдбувала ся вѣдправа за игумена Прокопа ще въ 11. вѣцѣ и пѣзнѣйше. Ще до нынѣ заховали деякѣ пѣснѣ церковнѣ, уложенѣ святыми апостолами; такъ на пр. въ Чехахъ спѣвають ще нынѣ пѣснѣ написану святымъ Кириломъ, що зачинае ся вѣдъ слѣвъ: „Gospodi pomiluj ny.“

За тѣ то великѣ заслуги и почислила цевковъ свята обохъ апостолѣвъ, Кирила и Методѣя межѣ Святыхъ и яко такихъ почитаютъ ихъ зарѣвно обѣ церкви, захѣдна и всхѣдна. Они то собѣ заслужили на наибѣльшу и святу славу, бо надъ всѣо вносить ся слава апостолѣвъ, що зрѣкають ся свѣта и достаткѣвъ а йдутъ на муки и переслѣдованя. Они можуть до себе приложити слова святого апостола Павла, що терпѣли: „бѣды въ рѣкахъ, бѣды отъ разбойникъ, бѣды отъ сродникъ, бѣды отъ языкъ, бѣды во градѣхъ бѣды въ пустыни, бѣды въ мори, бѣды во лжебратѣи. Въ трудѣ и подвизѣ, въ бдѣннихъ множицею, въ алчвѣ и жаждѣ въ пощеніихъ многоще, въ зимѣ и наготѣ.“ (Кор. II. 11, 26—27).

Але Славяне въ пѣзнѣйшихъ вѣкахъ не поняли були ихъ славы и не величали тыхъ обохъ святыхъ, якъ ся належало, а навѣтъ по трохи, — жаль сказати — призабули за нихъ. А вѣдъ когожь належить ся имъ бѣльша вдячнѣсть, якъ не вѣдъ Славянъ а передовсѣмъ не вѣдъ насъ, Русинѣвъ? Чижь не маемъ мы ажъ двѣ дорогѣ памятки за ними, нашу азбуку

и нашъ церковный, старославянскій языкъ? Добачивъ того всьо нынѣшній святой Отець, Папа римскій, Левъ XIII. и по́днѣсь для того память ихъ почавши вѣдъ року 1881. до значеня церковного свята, и вызначивъ на тоє день 23. Червня (5. лат. Липня)*). Для того то выбрали ся були того року на той день до Риму численнй дружины Славянъ зѣ всѣхъ сто-рѣнь свѣта, Русины по́дъ проводомъ своего митрополита, Поляки, Чехи, Моравяне, Словаки, Словенцѣ, Хорваты а навѣтъ Болгаре, разомъ надъ 1500 путникѣвъ духовныхъ и свѣтскихъ, щобы тамъ бути при великихъ торжествахъ и на гробѣ святого Кирила помолити ся. Въ церквѣ святого Климентія вѣдправили того дня славянскій владыки двѣ праздничнй Службы Божй, одну по́сля нашего грецкого а другу по́сля римского обряду, але обѣ въ старославянскѣмъ языкѣ.

Дня 6. Цвѣтня р. 1885., въ тысячлѣтнй роковины смерти св. Методія обходивъ широкой славянскій свѣтъ дуже торжественно память того Апостола и у себе въ дома и въ давнѣмъ Велиградѣ нынѣшнѣй Девинѣ въ Моравіи, де спочивають Ёго мощи.

*) Въ той день не забороняе однакожь церковъ свята зѣ-всѣмъ такъ якъ на каждый иншій будень, робити. Церковъ всѣхдна святковала до теперь память святого Кирила 14. (латиньского 26) лютого а святого Методія 11. (лат. 23.) мая кождого року.

98. Географія Руси, зъ мапою	45	кр.
101. Порадникъ для крамницъ	12	"
102. Сагайдачный	7	"
111. Цѣсарь Франць Іосифъ I.	12	"
112. Нашъ законъ громадскій	30	"
114. Порадникъ лѣварскій, Іос. Селюха	24	"
115. Повѣстки	8	"
117. Силы природы	10	"
119. Про касы позичковѣ	10	"
121. Про городину, О. Степовикъ	15	"
122. Середъ ледового моря. В. Чайченка	15	"
123. Конкуренція школьна, Дра Евг. Олесницкого	18	"
124. Два славнѣ мужѣ—И. Гутенбергъ Д. Гарфѣльдъ. Чайченка	30	"
125. Илюстрована исторія Руси	50	"
130. Про управу ячменю и вѣвса	12	"
131. Образы страстей Исуса Христа	10	"
132. Иванъ Котляревскій, В. Чайченко	10	"
133. Лѣварь Исаакъ	10	"
134. Зъ житя хлѣборобѣвъ	10	"
134—138 Календарь на р. 1892	50	"

II. КНИЖКИ, котрѣ ПРОСВѢТА закупила або даромъ дѣстала:

1. Нѣмецко-рускій словарь Ом. Партыцкого	1 злр.	—	кр.
2. Маруся. Квѣтки-Основяненка	10	"	
3. Вечери на хуторѣ, повѣсти Гоголя, 2 томы	65	"	
4. Непропаща сила, дра И. Пулюя	40	"	
5. Правотарь рускій народный, Лукичъ Василь	2 злр.	50	"
6. Сербскѣ думи і пісні	1 злр.	—	"
7. Де-що про свѣт Божий.	30	"	
8. Розмова про небо и землю	12	"	
9. Исторія русской литературы, Ом. Огоновского томъ 1—170, томъ II—3 зр., томъ III. 2 зр.; разомъ	6 злр.	70	"
10. Мѣзерѣвка. Написавъ Б. И.	10	"	
11. Словарь руско-нѣмецкій, Желеховского	12 злр.	—	"
12. Исторія Н. Костомарова ч. I.	50	"	
13. Нашѣ просвѣтнѣ починки. Д. Т.	10	"	
14. О Франциску Скоринѣ	10	"	
15. Творы Навроцкого ч. I.	1 злр.	—	"
16. Выстава археол. львѣвска, 50, фотог. Тшемеского	6 злр.	—	"
17. „Кобзарь“, збѣрникъ квартетѣвъ	60	"	
18. Пѣвнѣство, нещастѣ народа	5	"	
19. Иванъ Гусь Шевченка, музыка Лисенка (на фортепянь)	50	"	
20. Драматичнѣ творы Григ. Бораковского	1 злр.	30	"
21. Жѣвнѣчій вѣнокъ	2	"	—
22. Поезія В. Масляка ч. I.	1	"	—
23. Марко Вовчокъ II. 25. III. — 15 кр.			40
24. Щедрѣвки и коляды			12
25. Литературна часть календаря зъ р. 1886 и зъ р. 1887.	по		10
26. Проскурка Юр. Федьковича			10
27. Войскова такса			15
28. Про вѣвлащеня подъ желѣзницѣ			15
29. Про выборы до сойму (друге выдане)			18
30. Про выборы до рады державной			10
31. О позичкахъ			13
32. Новый податокъ грунтовый			15

33. О опькунахъ та кураторахъ .
34. Кирилъ и Методій, рѣчникъ по
35. Ватра — стрыйскій альманахъ
36. Угорска Русь Лукича
37. Портретъ Тараса Шевченка
38. Карта Галичины, Буковины и у
39. Степъ, херсонскій альманахъ
40. Альбумъ заслуженныхъ Русинѣвъ .

И 3637

41. Устѣяновичъ, Ярополкъ драма	10 "
42. Дальшій водбитки до альбума засл. Русинѣвъ	по 1 "
43. Етнографія Славянщины	12 "
44. Гальшка Ом. Огоновского	15 кр.
45. Рускій сѣвванникъ, збѣрникъ пѣсень 40 кр., оправный	50 "
46. Шляхта ходачкова. Гр. Григоріевича	15 "
48. Скажѣмъ собѣ правду въ очи. Обачный	10 "
49. Законъ о загальнѣмъ ополченю	45 "
50. Minoritätsvotum Dr. Smal Stocki	50 "
51. Исторія Руси. Стефанъ Качала	1 зр. 50 "
52. Историчный монографіѣ М. Костомарова	2 " 15 "
53. Княжій періодъ Руси-Украины. Г. Илювайскій ч. I	1 " 56 "
54. " " " " " ч. II	1 " 85 "
55. Монографіѣ до Галицкой Руси	1 " 55 "
56. Исторія княз. литовского В. Антоновичъ	1 " 65 "
57. Богданъ Хмельницкій. М. Костомаровъ 3 томы	5 " — "
58. Prima vege, збѣрникъ поезій Ю. Шнайдеръ	10 "
59. Оповѣданя Дан. Мордовця	10 "
60. Въ Карпатахъ Ивана Нечуя	10 "
61. Галицкїѣ образки Ив. Франка	10 "
62. Лихій день Григ. Григоріевича, комедія	10 "
63. Творы Степана Руданьского	10 "
64. Люборадскїѣ повѣсть А. Свидницкого	30 "
65. Учебникъ слѣву. Ив. Киприянъ	50 "
66. Сбздвяна нѣчь, либретто	30 "
67. Писанка	5 "
68. Днѣпровая чайка	5 "
69. Фавестъ Ив. Гете	1 зр. 50 "
70. Раевскїѣ и панславизмъ	80 "

III. ФОРМУЛЯРЪ.

1. Дневникъ касовый одна лібра	40 кр
2. Книга довжниківъ, одна лібра	40 "
3. Книжочка для пожичающего, 100 екс.	65 "
4. Запись або Скриптъ, 100 екс.	1 зр. — "
5. Позовъ въ справахъ дробныхъ, одна лібра	25 "
6. Статутъ читальнѣ вразъ зъ поданемъ до Намѣстництва (5 примѣрникѣвъ статута и 1 прим. поданя)	20 "
7. Формуляръ для касъ позычковыхъ на ладъ „Заком. Правды“	
а) Книга касова, б) книга довжниківъ, в) контрактъ купна одна лібра, г) книга мастку желѣзного, одна лібра по	40 "
д) Книга мастку подручного, е) протоколь одна лібра	45 "
8. Повномочіе одна лібра	40 "
9. Контрактъ купна взѣръ а) б) в) лібра по	40 "
10. Поданя о екс- и интабуляцію права власности, взѣръ а) б) в) г) ліб. по	40 "
11. Написы до поданъ о интабуляцію лібра	20 "
12. Статутъ касы поживковой вразъ зъ поданемъ до Намѣстництва 5 прим. стат. а 1 под.)	20 кр.

V-3637

